

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Practice based evidence based practice – Navigating complexity in feedback- informed systemic therapy

Studiemiddag met Robert van Hennik, naar aanleiding van zijn promotieonderzoek, georganiseerd door de Wetenschapsadviescommissie (WAC) van de NVRG [Utrecht, 7 december 2018]

Albert Neeleman

Als het aantal promotieonderzoeken in een vakgebied iets zegt over haar wetenschappelijke inbedding, dan moet de systeemtherapie in Nederland zich ernstig zorgen maken. De maatschappelijke roep om wetenschappelijke evidentie is te belangrijk om aan voorbij te gaan. De werkzaamheid van systeemtherapie dient aangetoond en inhoudelijk beter begrepen en verbeterd. Daarmee wordt ook de kans op financiële ondersteuning en dus op overleven vergroot. Des te verheugender is het dat nauwelijks een jaar na de promotie van Flip Jan van Oenen (op het proefschrift *Feedback Informed Treatment in emergency psychiatry: a poor FIT?*) Robert van Hennik aan de University van Bedfordshire cum laude promoveerde op de thesis *Practice based evidence based practice – Navigating complexity in feedback informed systemic therapy*. De Wetenschapsadviescommissie (WAC) van de NVRG vond in deze gebeurtenis een terechte aanleiding om geïnteresseerde systeemtherapeuten kennis te laten maken met de wetenschappelijke aanpak en bevindingen van Van Hennik.

Vijf jaar geleden was de gedachte zich bezig te houden met wetenschappelijk onderzoek Van Hennik nog vreemd. Hij begon de middag daarom met het uitleggen van de context waarbinnen de gedachte was ontstaan. De organisatie voor geestelijke gezondheidszorg waar Van

Hennik destijds werkte, wilde dat er gekozen zou worden voor een therapiemodel waarvan de werkzaamheid bewezen kon worden. Bestaande modellen schoten in de analyse van Van Hennik en zijn collega Bruno Hillewaere tekort, omdat ze de complexiteit van sociale processen onvolgende recht doen. Veranderingen in een systeem zijn in hun visie spontaan en niet het directe gevolg van een therapeutische interventie. De centrale vaardigheid van therapeuten is dan ook improvisatie tegen de achtergrond van een configuratie van methoden. De therapeut improviseert terwijl hij anticipeert op onverwachte gebeurtenissen. Dat kan alleen als je goed voorbereid bent en een set van regels hebt. De vergelijking met improviserende musici wordt gemaakt, die in hun muziekopleiding zo goed geleerd hebben de *standards* (bekende nummers, die al vaak en op verschillende wijze zijn vertolkt) te spelen dat ze daar altijd op terug kunnen vallen. Een video van de prachtige dansvoorstelling 'Edifice', waarin de dansers Carmine De Amicis en Harriet Waghorn improviserend de ups en downs in hun relatie laten zien, illustreerde dit punt eveneens. Ook deze dansers hebben eindeloos getraind op posities en bewegingen, alvorens een mooie geïmproviseerde dans te kunnen maken.

De behandelaanpak die Van Hennik en Hillewaere ontwikkelden, noemden zij 'FITS', Feedback Informed integrative Therapy in Systems. Uitgangspunt was dat zij recht wilden doen aan het gegeven dat de persoon van de therapeut, de kwaliteit van de therapeutische relatie en overeenstemming over de aanpak, van grotere invloed zijn op het mogelijke succes van therapie dan een specifieke methodiek zelf. Voor een beschrijving van de FITS aanpak verwijs ik naar de thesis en de beschrijvingen elders (Van Hennik 2017, Van Hennik &

Hillewaere 2017, Van Hennik 2018, Van Hennik e.a. 2018).

Voordat Van Hennik deze middag zijn onderzoeksbenadering uitlegt, neemt hij ons mee in de spanning tussen systeemdenken en wetenschap. Hij toont een video van een gesprek tussen Umberto Maturana en Heinz von Förster, waarin laatstgenoemde vertelt over een onderzoek door Kornosky naar Pavlov's bel. De onderzoeker besloot bij de replicatie van dit klassieke experiment op enig moment de klepel te verwijderen. Dat weerhield de hond er niet van te kwijlen wanneer de onderzoeker binnenkwam. De vraag rijst wat dan de stimulus is voor de geconditioneerde reflex. Is die stimulus onafhankelijk of altijd (ook) relationeel? Na de video wordt de deelnemers gevraagd in kleine groepjes na te denken over hoe systeemtheorie en wetenschappelijk onderzoek zich tot elkaar verhouden. Hoe verhoudt de premisse dat wetenschap een universele waarheid aan het licht kan brengen zich tot het postmoderne systeemtheoretische gedachtegoed waarin een objectieve waarneming niet bestaat? Kun je vanuit een postmodern systeemtheoretisch kader eigenlijk wel spreken over *evidence based practice*? Zijn er alternatieve manieren van onderzoek mogelijk? Het zijn geen geringe, maar wel heel stimulerende vragen voor de groepjes. Het zet ons aan het denken over de vraag hoe je vanuit een systeemtheoretisch kader kunt kijken naar wetenschap, onderzoek, data, evidentie en validiteit. De positie van een reflexieve praktijk hoeft een wetenschappelijke opstelling niet te bijten, maar dan moet zij wel gedisciplineerd zijn. Andersom kan de wetenschap profiteren van een systemische blik. Immers ook in het wetenschappelijke discours geldt: wie spreekt en wie niet? Vanuit welke vragen en uitgangspositie wordt er gewerkt? Welke doelen worden gediend

met het onderzoek en voor welk deel van de context? Instemmend haalt Van Hennik Bruno Latour aan, die stelt dat ook wetenschappers gemeenschappen vormen, clubjes die met elkaar bepalen of iets 'waar' is of niet. Onderzoek is in zijn visie nooit neutraal of objectief. De 'waarheid' die zij oplevert is ook een sociaal construct.

We bekijken een tweede fragment uit een gesprek van Maturana en Von Förster, waarin uitgelegd wordt dat *science* etymologisch begint met de stam 'sci', die verwijst naar splitsen of onderscheiden, en *system* komt van de stam 'sym', hetgeen verwijst naar samenbrengen of integreren. Het gaat erom onderscheiden elementen in hun samenhang te zien. Dat is ook wat Van Hennik beoogt met zijn onderzoeksbenadering, waarin hij systemische, praktijkgerichte, collaboratieve, generatieve, kwantitatieve, kwalitatieve en multimethodische benaderingen van onderzoek probeert te integreren.

De kernvraag van Van Henniks thesis is hoe een systeemtherapeut kan navigeren op de basis van gecoördineerde improvisatie, collaboratief leren en gemengde onderzoeksmethoden in systeemtherapie die wordt gevoed door feedback. De uitkomsten van de kwantitatieve maten (ROM-lijsten, een zelf ontwikkelde gezinsdoelenlijst en de ORS en SRS) heeft Van Hennik met acht gezinnen steeds doorgenomen en het collaboratieve onderzoek aangevuld met de uitkomsten van tal van kwalitatieve methoden (o.a. transcriptanalyse, innerlijke dialogen van de therapeut, thema-analyse). Wellicht is de belangrijkste conclusie van dit bewerkelijke proces dat het met cliënten samen stelselmatig reflecteren op wat er in de therapie gebeurt, uiteindelijk grotere therapeutische beweging bewerkstelligt dan de therapeutisch bedoelde interventies. Van Hennik spreekt

in dit verband dan ook van veranderingen van de derde orde, waarin geleerd wordt hoe er geleerd wordt en complexe aanpassing aan complexiteit bereikt wordt. Deze conclusie wordt geïllustreerd aan de hand van casuïstiek.

De studiemiddag wordt afgesloten met discussie in groepjes over de vraag of collaboratief praktijkgericht en generatief onderzoek een effectief en betekenisvol alternatief zou kunnen zijn voor standaardisatie van behandel- en monitormodellen. Misschien dat niet alle collega's daar hetzelfde antwoord op zullen geven, maar ik sluit de bijeenkomst af met het enthousiaste gevoel dat dit het geval is. De thesis getuigt van indrukwekkende intellectuele inspanningen van Van Hennik, waarbij hij zover is gegaan ook de filosofische onderbouwingen van het wetenschappelijk en het systeemtherapeutisch bedrijf tegen het licht te houden. Hij heeft hiermee nieuwe wegen geopend, zowel voor de behandelpraktijk als voor het wetenschappelijk onderzoek. Een benadering die samen met cliënten is, in plaats van over hen gaat. Met zijn activerende en inspirerende presentatie deze middag heeft Van Hennik zijn publiek laten ervaren hoe leuk en bevredigend wetenschappelijk onderzoek kan zijn.

Over-Hoop – Blijven zorgen in de meerstemmigheid van conflictueuze scheidingen

Studiedag georganiseerd door Context UPC KU Leuven en Kinderen uit de Knel-Vlaanderen

[Kortenbergh, 1 februari 2019]

Bart Heirbaut

Albert Neeleman, klinisch psycholoog, Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie. E-mail: neele.ppan@gmail.com.

Literatuur

- Hennik, R. van (2017). Feedback gestuurde integratieve systeemtherapie als practice based evidence based practice. In: S. Vermeire & J. Sermijn (red.), *Wegen naar herverbinding – Narratieve, collaboratieve en dialogische praktijken*. Antwerpen: Interactie Academie VZW, p105-116.
- Hennik, R. van & Hillewaere, B. (2017). Practice based evidence based practice – Navigating based on coordinated improvisation, collaborative learning and multimethods research in Feedback Informed Systemic Therapy. *Journal of Family Therapy*, 39(3), 288-309.
- Hennik, R. van (2018). *Practice based evidence based practice – Navigating complexity in Feedback-informed Systemic Therapy*. Thesis. University of Bedfordshire, Luton.
- Hennik, R. van, Strijbosch, E., Doorn, C. van, Lange, R. de, Overveld, T. van & Szablewski, M. (2018). Navigatie in feedback gestuurd systeemtherapeutisch werk – Praktijkgericht onderzoek naar de navigatie van de systeemtherapeutisch werker op basis van feedback, improvisatie en collaboratief leren. *Systeemtherapie* 30(4), 142-157.
- Oenen, F.J. van (2017). *Feedback Informed Treatment in emergency psychiatry – a poor FIT?* Academisch proefschrift. Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam.

Een congres over 'hoop' in de hulpverlening aan ouders en kinderen in complexe scheidingen. Daar gaat veel volk naartoe. Het is een complexe materie waar heel wat 'hoop'verleners van 'over-hoop' geraken. Het is hartverwarmend te merken dat deelnemers uit verschillende sectoren komen, zowel uit Vlaanderen als Nederland. De organisatoren doen er alles aan om de congresleden te verwennen. Bij het